

**ВІД ПАТЕРНАЛІЗМУ ДО ПАРТНЕРСТВА
(РЕЦЕНЗІЯ НА КНИЖКУ ТЕТЯНИ СЕМИГІНОЇ ТА ОЛЬГИ
СТОЛЯРИК «РОЗВИТОК СИЛЬНИХ СТОРІН КЛІЄНТІВ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»)**

Ганна СЛОЗАНСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна;

annaslozanska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-49>

***Анотація.** У рецензії проаналізовано новітній український навчальний посібник, присвячений сучасним теоріям соціальної роботи (Тетяна Семигіна та Ольга Столярик «Нове обличчя соціальної роботи: сучасні теорії та підходи», 2025). Увагу акцентовано на структурі, змісті та методологічному підході авторського колективу, який пропонує цілісне бачення трансформації соціальної роботи як науки, професії та практики. Оцінюється значення посібника для формування теоретичної підготовки студентів і фахівців. Зроблено висновок про вагомий внесок видання в розвиток україномовного науково-освітнього простору соціальної роботи.*

***Ключові слова:** соціальна робота, теорії, освіта, професійна ідентичність, навчальний посібник.*

У сучасному світі соціальна робота змушена функціонувати в умовах багатовимірних криз – збройних конфліктів, міграційних хвиль, зміни клімату, глобальної нерівності, а також трендів цифрової трансформації та формування систем підтримки, орієнтованих на активізацію людини та її системну інклюзію (Гладишук et al., 2024; Давиденко, 2023; Семигіна, 2024). Усе це не лише ускладнює повсякденну практику соціальної роботи, а й кидає виклик усталеним теоріям, концепціям і підходам. Теоретичні моделі, що формували професійну ідентичність у XX столітті, вже не завжди відповідають потребам XXI століття — а подекуди навіть вступають у суперечність із новими запитами суспільства.

У зв'язку з цим постає нагальна потреба в оновленні теоретико-методологічного підґрунтя соціальної роботи – не через відмову від класичної спадщини, а через її критичне осмислення, переінтерпретацію й інтеграцію з новими підходами, що формуються в умовах сучасності. Така переоцінка дозволяє не лише уточнити професійну ідентичність соціальної роботи, але й посилити її здатність реагувати на складні соціальні виклики.

У цьому контексті навчальний посібник Тетяни Семигіної та Ольги Столярик «Нове обличчя соціальної роботи: сучасні теорії та підходи» (Семигіна & Столярик, 2025) видається надзвичайно важливим внеском у процес оновлення теоретичної бази соціальної роботи в Україні. Авторки пропонують читачеві не просто зібрання теорій, а глибоке й осмислене переосмислення розвитку соціальної роботи – між класикою і новаторством, між спадщиною та майбутнім.

Посібник пропонує системне, логічно структуроване й ґрунтовно опрацьоване представлення еволюції теорій соціальної роботи – від класичних основ початку XX

століття до інноваційних концептуальних підходів. Авторки майстерно поєднують історичний аналіз із критичним осмисленням сучасних тенденцій, що дозволяє читачеві не лише зрозуміти витoki професії, але й побачити її майбутні напрями розвитку в умовах глобалізації, цифровізації та кризи традиційних систем підтримки.

Структура посібника охоплює чотири змістовно й методологічно узгоджені частини:

- теоретичні витoki соціальної роботи у XX столітті (зокрема психосоціальний підхід, моделі вирішення проблем, сімейну терапію);
- розвиток власних міждисциплінарних теорій соціальної роботи (інтегрований, системно-екологічний, біопсихосоціальний підходи);
- сучасні концепції – імпаурмент, підхід, орієнтований на сильні сторони клієнта, феміністична та радикальна соціальна робота, травмоінформованість, резилієнтність;
- погляд у майбутнє – концепція сталого розвитку, екосоціальний підхід, цифровізація, квантове мислення.

Посібник формує цілісне бачення трансформації соціальної роботи як науки, професії й практики, дозволяючи читачам осмислити зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім професійного знання. У цьому контексті слід погодитися з авторками, що «теорія соціальної роботи виконує роль містка між академічним пізнанням та практичною діяльністю, забезпечує соціальних працівників знаннями, необхідними для розв'язання соціальних проблем» (Семигіна & Столярик, 2025, с. 19). Це визначення чітко окреслює функціональне значення теорії в соціальній роботі, підкреслюючи її практичну спрямованість. Тому не дивно, що авторки не обмежуються теоретичним викладом: значну увагу приділено методичному інструментарію – прикладам застосування теорій у практиці, критичним завданням для студентів. Це робить книгу особливо цінною для здобувачів освіти, викладачів, а також практиків, які прагнуть поглибити своє розуміння концептуальних основ професії.

Особливої уваги заслуговує висвітлення новітніх концепцій, які рідко представлені в українській літературі з соціальної роботи, — таких як підхід, орієнтований на сильні сторони, імпаурмент, резилієнтність, травмоінформованість, феміністична та радикальна соціальна робота. Завдяки інтеграції екосоціального, цифрового та навіть квантового мислення в останніх розділах, посібник відкриває нову площину для уявлення соціальної роботи як гнучкої, міждисциплінарної й чутливої до змін професійної практики.

Кожна теорія, представлена в книзі, подається з «обличчям» її розробників. І це справді новаторська практика для вітчизняної навчальної літератури із соціальної роботи. Адже в багатьох посібниках імена авторів теорій, підходів чи методів залишаються за дужками, а їхні концепції – знеособленими.

Окрім цього, посібник вибудований на виразному рефлексивному підході, що дозволяє не лише інформувати, а й запрошувати до осмислення. Інтерпретації, приклади, професійні акценти надають тексту глибини й викликають довіру. Завдяки цьому книга сприяє розвитку критичного мислення, міждисциплінарного бачення та здатності адаптувати теоретичні знання до конкретного контексту, що особливо важливо в умовах сучасних українських соціальних викликів.

Слід підкреслити, що цей посібник не є прямим продовженням попередніх праць Тетяни Семигіної, зокрема відомих видань *«Теорії та методи соціальної роботи»* (Семигіна & Грига, 2004; Семигіна & Мигович, 2005) та *«Соціальна робота: теорія та практика»* (Лукашевич & Семигіна, 2009), які вийшли друком на початку та в середині 2000-х років. Нове видання має принципово іншу структуру — як за змістом, так і за методологічною логікою. Водночас воно творчо переосмислює й інтегрує ідеї, раніше висвітлені авторками в публікаціях останніх років — зокрема щодо травмоінформованості (Столярик & Семигіна, 2024), екосоціального підходу (Семигіна, 2018; Семигіна, 2023), феміністичної теорії (Ярошенко & Семигіна, 2019), імпаурменту (Семигіна & Лиховид, 2019) та підходу, орієнтованого на сильні сторони (Семигіна & Столярик, 2024), тощо. У новому викладі ці концепції впорядковані й представлені в єдиному стилі, що робить матеріал легким для сприйняття та застосування.

Таким чином, посібник *«Нове обличчя соціальної роботи: сучасні теорії та підходи»* є вагомим доповненням до навчально-наукової літератури у сфері соціальної роботи. Його аналітична глибина, педагогічна логіка та сучасна теоретична рамка роблять його незамінним джерелом для професійної підготовки нової генерації фахівців соціальної роботи в Україні.

Література

Гладишук, А.М. et al. (2024). *На шляху до інклюзії: соціальна робота з дітьми з інвалідністю та їхніми сім'ями*. ТОВ «505».

Давиденко, Г. (2023). *Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація*. ТВОРИ.

Лукашевич, М. П. & Семигіна, Т. В. (2009). *Соціальна робота: теорія і практика*. Каравела.

Семигіна, Т.(2023). «Буен Вівір» як глобальний пріоритет соціальної роботи на 2024-2026 роки. *Social Work and Education*, 10(4), 472–485.

Семигіна, Т. (2024). Врятувати світ? Тренди в сучасній соціальній роботі. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти: Збірник наукових праць* (с. 44–46). МЦНД.

Семигіна, Т. (2018). Чому соціальна робота набуває зеленого кольору? *Вісник АПСВТ*, 2, 11-27.

Семигіна, Т. В., & Грига, І. М., ред. (2004). *Теорії та методи соціальної роботи*. КМ Академія, 2004.

Семигіна, Т. В., & Лиховид, Д. О. (2015). Колективне наснаження і самоорганізація територіальної громади. *Наукові записки НаУКМА*, 175: Педагогічні, психологічні науки і соціальна робота, 70–74.

Семигіна, Т. В., & Мигович, І. І., ред. (2005). *Теорії та методи соціальної роботи..* Академвидав.

Семигіна, Т., & Столярик, О. (2025). *Нове обличчя соціальної роботи: сучасні теорії та підходи*. Teadmus.

Семигіна, Т. & Столярик, О. (2024). *Розвиток сильних сторін клієнтів соціальної роботи*. Teadmus.

Столярик, О. Ю., & Семигіна, Т. В. (2024). Орієнтовані на травму підходи: важливість у підготовці соціальних працівників та напрями розвитку. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13895828>

Ярошенко, А., & Семигіна, Т. (2019). Феміністична соціальна робота як професійне інвестування в жіночу солідарність. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*, 1, 13-29.

BETWEEN CLASSICISM AND INNOVATION
(A REVIEW OF THE NEW FACE OF SOCIAL WORK: CONTEMPORARY
THEORIES AND APPROACHES BY TETYANA SEMIGINA AND OLHA
STOLYARYK)

Hanna SLOZANSKA,

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
Ternopil; Ukraine

Abstract. *This review analyzes a recent Ukrainian textbook dedicated to contemporary theories of social work (The New Face of Social Work: Contemporary Theories and Approaches by Tetyana Semigina and Olha Stolyaryk, 2025). The focus is placed on the structure, content, and methodological approach adopted by the authors, who offer a holistic vision of the transformation of social work as a science, profession, and practice. The textbook's value for the theoretical training of students and practitioners is assessed. The review concludes that the publication makes a significant contribution to the development of the Ukrainian-language academic and educational space in social work.*

Keywords: *social work, theories, education, professional identity, textbook.*

References

- Gladyschchuk, A. M., et al. (2024). *On the path to inclusion: Social work with children with disabilities and their families*. TOV "505".
- Davydenko, H. (2023). *Digital inclusion and accessibility: Social digitalization*. TVORY.
- Lukashevych, M. P., & Semigina, T. V. (2009). *Social work: Theory and practice*. Karavela.
- Semigina, T. (2023). "Buen Vivir" as a global priority for social work in 2024–2026. *Social Work and Education*, 10(4), 472–485.
- Semigina, T. (2024). Saving the world? Trends in contemporary social work. In *Digital Scientific Society: Socio-economic, Legal and International Aspects. Collected Papers* (pp. 44–46). MCND.
- Semigina, T. (2018). Why is social work turning green? *Visnyk APSVT*, 2, 11–27.
- Semigina, T. V., & Gryga, I. M. (Eds.). (2004). *Theories and methods of social work*. KM Akademia.
- Semigina, T. V., & Lykhovyd, D. O. (2015). Collective empowerment and self-organization of local communities. *Scientific Notes of NaUKMA, 175: Pedagogical, Psychological Sciences and Social Work*, 70–74.
- Semigina, T. V., & Myhovich, I. I. (Eds.). (2005). *Theories and methods of social work*. Akademydav.
- Semigina, T., & Stolyaryk, O. (2025). *The new face of social work: Contemporary theories and approaches*. Teadmus.
- Semigina, T., & Stolyaryk, O. (2024). *Developing clients' strengths in social work*. Teadmus.
- Stolyaryk, O. Yu., & Semigina, T. V. (2024). Trauma-informed approaches: Importance in training social workers and directions for development. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13895828>
- Yaroshenko, A., & Semigina, T. (2019). Feminist social work as professional investment in women's solidarity. *Visnyk of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism*, 1, 13–29.